

36ste VERGADERING. — 27 Mei 1920.

Meded. v. ingek. stukken. — Ben. rapp. en comm. onderzoek Wetboek van Strafv. — Reg. v. werkzaamh. — W.o. 394.

36ste VERGADERING.

VERGADERING VAN DONDERDAG 27 MEI 1920.

(Bijeenroepingsuur 11 voormiddag.)

Ingekomen: berichten van leden. — Benoeming van rapporteurs over ontwerpen van wet. — Benoeming eener Commissie voor de voorbereiding van het onderzoek van het ontwerp van wet tot vaststelling van een Wetboek van Strafvordering. — Behandeling en aanneming van verschillende ontwerpen van wet. — Aanhouding van twee ontwerpen van wet. — Uiteengaan der Kamer tot nadere bijeenroeping.

Voorzitter: de heer van Voorst tot Voorst.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 37 leden, te weten:

de heeren Franssen, Reekers, Fokker, de Gijselaar, Bavinck, Haffmans, Staal, van Embden, Vliegen, van Basten Batenburg, Polak, Mendels, mevrouw Pothuis—Smit, de heeren Bosch van Oud-Amelisweerd, d'Aumale van Hardenbroek, Geertsema, van den Berg, Lucasse, Straeter, 't Hooft, van der Feltz, van Wassenaer van Catwijck, van Loon, Dojes, van Nierop, Michiels van Kessenich, van der Maesen de Sombreff, van Lanschot, de Waal Malefijt, van der Hoeven, de Vos van Steenwijk, van Kol, Bergsma, van Houten, Smits en Smeenge,

en de heeren Ministers van Justitie, van Financiën, van Oorlog a. i. van Marine, van Landbouw, Nijverheid en Handel, van Waterstaat en van Koloniën.

De notulen van het verhandelde in de vorige Vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Vergadering mede:

A. dat zijn ingekomen berichten van leden, die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen: van den heer Binnerts; en van den heer Wittert van Hoogland, wegens ambtsbezigheden.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen;

B. dat benoemd zijn tot rapporteurs over de ontwerpen van wet nummers 424, 405, 406, 411, 236, 340, 358, 290, 296, 370 en 413, de heeren Fokker, de Vos van Steenwijk, Bergsma, Geertsema en van Loon;

nummers 211, 331, 346, 326, 328, 335, 351, 366, 297, 305, 371 en 390, de heeren Staal, d'Aumale van Hardenbroek, mevrouw Pothuis—Smit, en de heeren Vliegen en van Houten.

De Voorzitter: Overeenkomstig mijn in de vorige Vergadering gedane mededeeling heb ik de eer voor te stellen om, in afwijking van het Reglement van Orde, een Commissie te benoemen voor het voorbereiden van het onderzoek van

(Voorzitter e. a.)

het ontwerp van wet tot vaststelling van een Wetboek van Strafvordering.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Ik heb de eer overeenkomstig art. 8 van het Reglement van Orde te benoemen tot leden van die Commissie de heeren Binnerts, van der Maesen de Sombreff, Bosch van Oud-Amelisweerd, Smeenge en Mendels.

Verder wensch ik de volgende wijziging in de agenda voor te stellen. De ontwerpen van wet nos. 331 en 346 moeten ook verdedigd worden door den Minister van Marine ad interim, terwijl zij staan onder de ontwerpen van wet, die door den Minister van Binnenlandsche Zaken moeten verdedigd worden. Aangezien de Minister van Marine ad interim den wensch te kennen heeft gegeven dat die beide ontwerpen onmiddellijk na het ontwerp van wet n°. 211 zullen worden behandeld, stel ik voor ze als n°. 3 en n°. 4 op de agenda te plaatsen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de volgende ontwerpen van wet:

I. Verhooging en wijziging van de wet tot voorloopige vaststelling van het Vide hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1920 (Departement van Marine) (394).

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw Pothuis—Smit: Mijnheer de Voorzitter! Het komt mij voor, dat het ontwerp van wet tot afbouw van de kruisers, waarvan wij nu weten, dat de Regeering er unaniem achterstaat, niet moet worden aangenomen. Het lijkt mij niet noodig, dat men een marinespecialiteit is — ik ben dat natuurlijk niet — om iets over deze zaak te zeggen, juist omdat onder de specialiteiten over dit onderwerp de meeningen zoozeer verdeeld zijn. Wij weten dat ook nog van den vorigen Minister van Marine. Ook onder de niet-anti-militaristen zijn er velen — wij hebben dat kunnen lezen in de stukken, welke zoowel in de Tweede als in de Eerste Kamer zijn gewisseld — die deze kruisers technisch niet bruikbaar, althans niet doelmatig vinden. Er zijn er zelfs, zooals wij in het Voorloopig Verslag hebben kunnen lezen, die meenen, dat zij, omdat zij zoo klein zijn, als oorlogsschip precies het tegenovergestelde kunnen bereiken, aangezien zij door hun kleinheid van de machteloosheid van Nederland op marinegebied in verschillende havens zullen getuigen. Trouwens, in de Memorie van Antwoord geeft deze Regeering zelf te kennen, dat, wanneer zij nog geheel vrijstond, zij nog de voorkeur zou geven aan den bouw van een ander type van schip, aan een kleiner schip.

De kosten zullen ongeveer 18 millioen bedragen; er is reeds 18 millioen uitgegeven; dat is een gezamenlijke uitgaaf van 36 millioen, terwijl wij nu gehoord hebben, dat de exploitatiekosten per jaar nog ongeveer zullen bedragen — precies is dat natuurlijk niet te zeggen — f 1 800 000. Dat zijn ontzaglijk groote sommen en nu zegt men wel, dat bij liquidatie die eerste 18 millioen toch weg zijn, maar dat kan m. i. toch nooit een reden zijn om, als men eerst 18 millioen verkeerd heeft uitgegeven, er nog eens 18 millioen verkeerd bij uit te geven.

In de Bijlagen, welke bij de Memorie van Antwoord zijn gegeven, wordt de vraag onder het oog gezien of het mogelijk is deze kruisers om te bouwen in snelle passagiers- of koopvaardij-schepen. Van bergvaartuigen of lichters wordt niet gesproken.

Nu is de conclusie uit die Bijlagen omtrent dien ombouw niet heel bemoedigend, maar in de Memorie van Antwoord wordt de mogelijkheid besproken, dat de deskundigen daarover een andere meening hebben. Maar zelfs, al ware het onmogelijk om er met weinig kosten een of ander passagiers- of vrachtschip van te maken, dan nog meen ik, dat die 18 millioen, die wij weer zouden gaan uitgeven, plus de exploi-

(Pethuis-Smit.)

tatiekosten, moeten worden gered. Het komt mij voor, dat die miljoenen noodig zijn voor gansch andere doeleinden. En nu wil ik daarbij niet in bijzonderheden treden, maar alleen wijzen op den ontzaglijken nood van de gemeenten die uit geldgebrek niet in staat zijn, vooral wat de groote gemeenten betreft, om aan de vele moeilijkheden van dezen tijd het hoofd te bieden. Het zou dus beter zijn die miljoenen bijv. in die richting te gebruiken.

Natuurlijk is het groote bezwaar van mij en mijn partijgenooten tegen dit ontwerp, dat wij meenen, dat er geen vloot, geen zeemacht moet zijn.

Nu zegt de Regeering in de Memorie van Antwoord, dat zij in algemeenen zin ook tegen den oorlog is, maar dat de tijd voor ontwapening nog niet rijp is. Maar ik zou nu toch willen vragen: wanneer nu de tijd daarvoor nog niet rijp is, wanneer zal dat dan wel het geval zijn? Na de ongelooftijke en onbeschrijflijke verschrikkingen van den bijna vijfjarigen oorlog begrijp ik niet, hoe men nu kan komen met een voorstel tot uitbreiding van de marine, want dat is toch ongetwijfeld een voorbereiding tot een nieuwen oorlog, en dus is die tegenzin van deze Regeering tegen den oorlog in het algemeen louter theoretisch, waar deze zich in de practijk omzet in een voorstel tot het bouwen van dure kruisers. En ik meen, dat ook de Regeering het beschouwt als voorbereiding van nieuwe oorlogen, want in de Memorie van Antwoord toovert de Regeering ons de schoone dingen voor, die met deze nieuwe kruisers kunnen worden volbracht, nl. het zoo lang mogelijk vertragen van het doordringen van den vijand in den Archipel, het hem beletten zijn heerschappij in de Indische wateren te vestigen, het toebrengen van zooveel mogelijk verliezen aan zijn transportvloot en het bedreigen van zijn verbindingen, hetzelfde wat men gedurende den wereldoorlog heeft gezien.

Ik geloof wel, dat een aantal zee-officieren aandrang uitoefent in deze richting, maar bij het mindere personeel bestaat een groote neiging tot het verlaten van de marine, zoodat er niet gemakkelijk voldoende personeel te krijgen is en de Regeering deze kruisers ook wil hebben, omdat het verloop anders nog grooter zou worden. Het komt mij echter voor, dat het een zeer gunstig teeken is, dat men in die kringen het besef krijgt, dat men geen werkring moet kiezen, die het vernietigen tot einddoel heeft.

Dan wordt in de Memorie van Toelichting tot het ontwerp nog gesproken over de bezwaren van de maatschappij De Schelde en de Amsterdamsche combinatie, die deze kruisers bouwen. Het spreekt vanzelf, dat uitbreiding van de marine een voordeel is voor sommige grootindustrieën.

Dat verband hebben de sociaal-democraten altijd gelegd en aangetoond. Degenen, die daarbij direct of indirect betrokken zijn, zijn altijd militaristen, ook de groote financiers, die hoe langer hoe meer de wereld beheerschen.

Nu spreekt men tegenwoordig veel over het opvoeren van de productie, nadat de wereld zich vijf jaren heeft beziggehouden en uitgeput met improductieven arbeid; men verwijt den arbeiders, dat zij niet klaar staan zoo spoedig mogelijk dien achterstand aan te vullen. Er is zooveel noodig — ook in Nederland, zij het niet zooveel als in andere landen — daar waar de oorlog gewoed heeft, en nu stelt men hier voor een voortzetting van den meest improductieven arbeid, want nu zullen nog drie jaren zoo groote scharen van arbeiders, chefs en leiders al hun arbeidskrachten moeten besteden aan den afbouw van die kruisers, en er zullen werkplaatsen vol machines noodig zijn. Ik zou zeggen, dat al die arbeid vrij wat nuttiger ware besteed aan het bouwen van vrachtschepen, behalve zooveel andere dingen, waaraan groote behoefte is — ik noem nog even den ontzettenden woningnood. Met de aanneming van dit wetsontwerp zal dus niet alleen een som van 18 miljoen verloren gaan, maar nog veel meer aan arbeid. Wanneer de kruisers zullen zijn afgebouwd, zullen wij twee schepen hebben, waarvan zelfs geen ultra-marinemans zal meenen, dat zij Indië kunnen verdedigen tegen Engeland of Japan. Zij zullen met hun 350 man per schip moeten dienen voor vlagvertoon, zij zullen naar Yokohama of Tokio gaan, en zullen worden geféteerd op de manier, als wij dat in de

(Pothuis-Smit e. a.)

couranten hebben kunnen lezen, met een schilderachtig kersenbloesemfeest in de Keizerlijke tuinen. Dan wordt er gedronken op de Japansche helden, die de Russische of de Chineesche vloot hebben verslagen. Wanneer het andersom was geweest, waren de Chineezzen of de Russen de helden. Voor zulke festiviteiten zullen die kruisers, waaraan wij miljoenen uitgeven, dienen. Is dit vlagvertoon dan iets meer dan ijdel vertoon? Er is gesproken van onvergankelijke gehechtheid tusschen Japan en Nederland, maar wij weten allen, dat dergelijke woorden zijn gesproken tot vlak vóór het uitbreken van den wereldoorlog, wij weten van hoe weinig betekenis die in de practijk blijken te zijn. Zoo zullen wij die miljoenen slecht, onnut, verderfelijk besteden. Mij komt zelfs het toestaan daarvan als een ramp voor het land voor, als iets, dat ik misdadig zou willen noemen.

Dat die eenigszins romantische tocht in Japan, die zoozeer wordt verheerlijkt, nog niet door allen zoo wordt beoordeeld, hebben wij kunnen bemerken uit het bericht, dat een paar matrozen in Japan gedeserteerd zijn: die waren met het geheel nog niet zoo ingenomen als de anderen.

Mijn conclusie is, dat er geen afbouw der kruisers moest geschieden, maar wel afbouw van de marine. Wij moeten streven naar ontwapening, omdat bewapening tot oorlog voert en wij dan weder dezelfde gruwelen zullen beleven, hongersnood en algeheele ontwrichting van de maatschappij.

Mijnheer de Voorzitter! Het is de eerste maal, dat een vrouw hier in de vergadering der Eerste Kamer het woord voert. Nu sta ik niet op het standpunt van het vrouwelijk lid van het Engelsche Parlement, lady Astor, die, zoodat wij in de groote bladen hebben kunnen lezen, meende, dat een oorlog — en ook deze wereldoorlog — niet zou zijn uitgekomen, wanneer slechts vrouwen in de verschillende Parlementen daarover mede te zeggen zouden hebben gehad. Wie daaromtrent nog illusies moge hebben gehad — mij dunkt de werkelijkheid weerspreekt ze te veel — moet ze wel hebben verloren. Maar al moge dit zoo zijn, dan wil ik hier toch uitspreken, dat de vrouwen wel moeten zijn en moeten worden pioniersters van de ontwapening, behoedsters van het leven, niet om alleen in ambulances de afschuwelijke wonden te verbinden, die door de moderne munitie worden toegebracht, maar ware tegenstandsters van vernietiging en verwoesting; dat zij dus moeten zijn voorstandsters van de inrichting van een nieuwe maatschappij, van een socialistische samenleving, waarin door de andere grondslagen, waarop die samenleving zal berusten, zulke gruwelijke oorlogen, die toch slechts ten doel hebben materieel bezit, materiele winst, tot de onmogelijkheden zullen behooren.

De heer Staal: Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord op de vraag, of wij al dan niet onze stem aan dit wetsontwerp zullen geven, zal voor ieder onzer worden beheerscht door het antwoord op de vraag, of wij afbouw van de beide kruisers in het belang van den Indischen dienst al dan niet noodzakelijk achten.

Die noodzakelijkheid is betoogd op grond van de belangen van de defensie, van de eigenlijke verdediging van Indië; verder van de belangen der handhaving onzer neutraliteit; voorts van de belangen van vlagvertoon en ten slotte van de belangen van een goede oefening en het onderhouden van een goeden geest bij het marinepersoneel.

Wat de defensie betreft geldt mijns inziens het volgende. Aan de krachtige verdediging van een groot eilandrijk als onze Archipel is, die een oppervlakte beslaat van bijna geheel Europa, valt niet te denken, als men niet in het bezit is van een machtige slagvloot. Nu dat bezit vooralsnog en zelfs in verre tijden voor ons niet bereikbaar is te achten, zullen wij wat de verdediging tegen vijandelijke aanvallen betreft ons hebben te bepalen tot de verdediging van Java en eenige belangrijke punten en havens buiten dat eiland, waarbij de hulp van mijnleggers, onderzeeboten, bewapeningsvaartuigen en vliegtuigen noodzakelijk is te achten.

De noodzakelijkheid van de kruisers wordt nu hierbij ook bepleit ter wille van de verkenning op verren afstand — wat men noemt de strategische verkenning — van de nadering van een vijandelijke landingsvloot; ten tweede om het moge-